

Неведнъж пред съдилищата е поставян въпросът за независимостта и безпристрастността на съдия да разглежда дела, по които страна е негов колега, съдия на административна длъжност в същия или горестоящ съд, член на кадровия орган на съдиите или на съдебния инспекторат. Актуалността на проблема е провокирана в последните дни от публикации за конкретно съдебно дело, разглеждано в Софийския районен съд, по което страна е ВКС. Публикуваме извадки от решение по ВНЧД № 1276/2016 г. на СГС, в което принципно се разглеждат въпросите за независимостта на съда в случай, в който едната страна е член на Висшия съдебен съвет, а другата – съдия от същия съд, и се застъпва тезата, че няма основание за отвод, ако не са налице лични отношения между съда и всяка от страните, надхвърлящи обичайната колегиалност, както и че съдиите не са в отношение на власт и подчинение с административното ръководство на съда, което също, както и ВСС, не може да влияе на конституционно закрепената независимост на съда при решаване на делото. Издирваме и други съдебни актове, в които се обсъждат тези въпроси.

.....По наличието на основания за отвод в производство, образувано по тѣжба на пострадалия, когато пострадалият е съдия, а тѣжбата е насочена срещу член на колективния кадрови орган с дисциплинарни функции спрямо всички съдии

В тѣжбата, по която е образувано производството, като факти с правно значение са изложени следните обстоятелства:

1. Тѣжителката е съдия от СГС.
2. Тѣжбата е насочена срещу лице, което е член на ВСС.
3. Деянието се изразява в изказване на член на ВСС по време на обсъждането на предпоставките за отстраняването на тѣжителката от длъжност по чл. 232 ЗСВ.

От правната уредба в чл. 29, ал. 1 НПК на основанията за отвод на съда, които са принципно определени за всички съдии, е видно, че само по себе си качеството „член на Висшия съдебен съвет“ на страна в процеса не е въведено като хипотеза, при която според законодателя не може да се очаква обективно и безпристрастно правосъдие. Това е така, тъй като всеки съдия при изпълнение на функциите е независим и се подчинява само на закона и този фундаментален принцип на правовата държава е конституционно защитен в чл. 117, ал. 2 от Конституцията, а съгласно чл. 16 от ЗСВ ВСС не може да се намесва в осъществяването на съдебната власт, т.е. няма механизъм да въздейства на вътрешното му убеждение. В този смисъл правното положение, че лицето срещу което е насочена тѣжбата, има дисциплинарни правомощия спрямо всички съдии не може да се приеме, че уязвява тяхната независимост по дефиниция. Поради същата причина и не би следвало да се навежда. Същата правна логика следва да се съблюдава и при разглеждане на значението на правомощията на ВСС за назначаване на председател и на неговите заместници на съответния съд, в който правораздава конкретният съдебен състав. Съдиите не са в

отношение на власт и подчинение с административното ръководство на съда, което също, както и ВСС, не може да влияе на конституционно закрепената независимост на съда при решаване на делото.

Поради това основание за отвод би било налице само в условията на чл. 29, ал. 2 НПК при доказателства за лични отношения между съда и члена на ВСС, надхвърлящи обичайната колегиалност, която не само неизбежно съществува, но представлява и етичен стандарт на отношенията между представителите на съдебната власт.

В този смисъл, доколкото липсват обективни данни за близки или враждебни отношения на първоинстанционния съдия-докладчик с тъжителката или с члена на ВСС, срещу когото е насочена тъжбата, Д.У., или каквито и да било съмнения в тази насока, въззивният съд намира, че не са налице и втората група основания за отвод по чл. 29, ал. 2 НПК, свързани със съществуване на обстоятелства за лична заинтересованост на съда от изхода на делото.

Воззивният съд служебно разглежда въпроса за наличие на основания за самоотвод и отвод по отношение на собствения си персонален състав преди да премине към решаване на въпросите по чл. 327 НПК, поради което с постановяването на определението по чл. 327 НПК в настоящия случай недвусмислено е приел, че не са налице основанията на чл. 29, ал. 2 НПК за отвод на който и да е член на състава.

По отношение на обстоятелството, че тъжителката е съдия в СГС, временно отстранена от длъжност, НПК не само че не създава презумпция за обективна заинтересованост на останалите съдии от същия съд по дела, по които тя е страна, а напротив – в чл. 35, ал. 3 НПК е предвидена специалната подсъдност на СГС като първа инстанция по делата за престъпления от общ характер, извършени от всички съдии, прокурори и следователи. В този смисъл служебното качество на тъжителката не е основание за изначална дискредитация на съдиите от СГС по настоящото дело, като съставът е законен в случаите, в които членовете му не подлежат на отвод по чл. 29, ал. 2 НПК при наличие на доказателства за посочените вече лични отношения.

По въпроса за границите на отговорността на член на ВСС при изпълнение на функциите му като предварителна предпоставка за допустимост на производството

В тъжбата се твърди, че е възникнала наказателна отговорност за клевета на член на ВСС с изказване по време на обсъжданията в колективния кадрови съдебен орган при разглеждането и решаването на въпроса дали тъжителката да бъде отстранена от длъжност по реда на чл. 232 ЗСВ – когато при образувано дисциплинарно производство за налагане на наказание дисциплинарно освобождаване от длъжност по предложение на дисциплинарния състав ВСС може да го отстрани от длъжност за срок до 6 месеца.

ВСС е конституционен орган на съдебна власт, но членовете му не се ползват със защитата на функционалния имунитет по чл. 132, ал. 1 Конституцията на

Република България на съдиите, прокурорите и следователите, които не носят наказателна и гражданска отговорност за техните служебни действия и за постановените от тях актове, освен ако извършеното е умишлено престъпление от общ характер. Това е така, тъй като ВСС не осъществява съдебна власт по смисъла на Конституцията и конституционният му статус го определя като административен орган. Независимо от това, при решаване на определени въпроси в ЗСВ е предвидена компетентност на ВСС, която носи белези на правораздаване (такива, каквито са изведени в решението по конст д. № 5/2008 г. на КС и в студията на Живко Сталев „Правораздаването и неговите видове”) - независимо решаване на спор, при който се установява какво предписва определена правна норма и кое е дължимото поведение. Такива са дисциплинарните правомощия на ВСС и тези при отстраняване на съдия, прокурор и следовател от длъжност, въпреки че липсва категорично диференциране на функцията по сезирането от тази по решаването на разглеждания въпрос, както и последователна уредба на принципа на състезателност. Недостатъците на процедурата обаче не са определящи за нейната природа и правни последици. Поради това и биват обявявани за нарушения на основното право на справедлив процес по чл. 6 ЕКПЧ по дела, заведени от магистрати пред ЕСПЧ във връзка с дисциплинарни производства и отстраняване от длъжност (делата Волков срещу Украйна, Митриновски срещу Бивша югославска република Македония).

Уточнението за характера на дейността на колективния орган е необходимо, защото спецификата ѝ обуславя като етап от вземането на решението провеждане на обсъждане в заседание (чл. 33 ЗСВ). Нещо повече – съгласно чл. 34, ал. 3 ЗСВ за мотиви на решението, с което се приема направеното предложение, се смятат мотивите на вносителя, както и изказванията на членовете на ВСС в негова подкрепа. В този смисъл изказванията преди вземането на решение по чл. 232 ЗСВ, което включва преценка за законосъобразността на предложението на дисциплинарния състав, предложил отстраняване от длъжност, поначало са изискуемо от закона поведение, т.е. са правомерни. Доколкото обсъждането винаги е свързано с висящо дисциплинарно нарушение, то неизбежно е свързано и с дискусия за факти и твърдения за правонарушение на определен магистрат, т.е. такива, които поначало са позорящи за него. Дали твърденията се верни се установява впоследствие, като ако заинтересованите страни пожелаят, окончателното решение по този въпрос е на съда и съдебният контрол е предвиден като редовен способ за защита.

След като обсъжданията, съответно изказванията на отделните членове на ВСС, поначало са в кръга на служебните им правомощия, спецификата на това правно установено положение изисква, от една страна, да се направи разграничението, че отговорността на членовете на колективния орган не е идентична с тази на самия орган за крайното решение, поради което и не възниква винаги, когато взетото решение е незаконосъобразно (например – установи се, че позорящите факти за дисциплинарно нарушение не са верни или фактите). Макар членовете на ВСС да нямат функционален имунитет, за този род правоотношения са напълно приложими указанията на ППВС № 4/75 г., които обсъждат основанията за възникване на отговорност за непозволено

увреждане на ръководител на учреждение или организация, издал неправилна заповед за уволнение на работник или служител, която причинила на последния непозволено увреждане. Върховният съд е пояснил, че индивидуалната отговорност за действително причинените вреди в този случай възниква, когато уволнението бъде признато за неправилно и когато при издаване незаконосъобразната заповед, ръководителят **недобросъвестно е ползвал служебното си положение, за да постигне лични или други неслужебни цели; когато му е било известно, че липсват основания за уволнение на работника или служителя и въпреки това е издал заповед в този смисъл и в други подобни случаи.**

Другата специфика на предмета на тѣжбата е, че в конкретния случай изпълнението на правомощията на член на ВСС включва изразяване чрез слово. Този вид реч, доколкото представлява изпълнение на правомощие и на властническа функция, подлежи на строги правила и ограничения, които следват от самата регламентация на дейността. Според практиката по чл. 10 ЕКПЧ на Европейския съд по правата на човека ограничаването на свободата на словото на служителите не се приема за нарушение на позитивното задължение на държавата да осигури ненамеса на публичните власти, което не излиза извън изискването да се защитават служителите от неразумна принуда, засягаща самата същност на свободата им на изразяване на мнение (*Rommelfanger v. Germany*). В конкретния случай, при преценка на ограниченията и допустимата свобода на изразяване, следва да се отчете, че предмет на обсъждане в заседанията на ВСС са обстоятелства, които засягат служебния статус и авторитета на конкретни съдии – ценности, възведени в чл. 10 (2) ЕКПЧ като легитимно ограничение на свободата на изразяване за поддържане на авторитета на правосъдието.

Изхождайки от тези принципни положения, могат да бъдат изведени няколко хипотези: 1. Членовете на ВСС носят отговорност за извършване на престъпление, когато речта изобщо не е свързана със служебните им правомощия (например – използването на вулгарни и неприлични изрази в хода на дебата, непристойно отнасяне към някого в рамките на междуличностен конфликт, което представлява обида или като хулиганска проява).

2. Когато речта е функционално свързана с изпълнение на служебните им задължения, членовете на ВСС следва да се съобразяват не само с основното си правомощие да защитават независимостта на съдебната власт, включително като не допускат накърняване на авторитета на отделните магистрати, но и с ограничението на свободата на изразяване по чл. 10 (2) ЕКПЧ. Във всеки отделен случай следва да се извършва преценка на конкретните обстоятелства, като се разграничават факти от становища (*Prager and Obershlink v. Austria*). Същевременно обаче е необходимо и да бъдат разграничени случаите, в които членовете на съвета по служба обсъждат твърдения за неправомерно поведение и нарушения на работното място, като тази дискусия следва да бъде проведена без страх от наказание (*Guija v Moldova*) в интерес на ефективната саморегулация на съдебната власт.

Следователно, за да е допустимо повдигане на обвинение за престъпление срещу честта и достойнството чрез реч на член на колективния кадрови орган на съдебната власт в хода на обсъждане на въпроси, които все още са предмет на доказване, включващи позорящи факти, във всеки конкретен случай засегнатият магистрат следва да изложи твърдения, че използваните изрази и думи са обслужвали неслужебни цели и че изричането им не е въпрос на добросъвестна грешка, поради което защитата за твърдените действително причинени вреди не се обхваща от защитата срещу акта на колективния орган, в чийто мотиви се включва и посоченото изказване.

В конкретния случай тъжителката е посочила единствено, че членът на ВСС Д.У. при обсъждането на въпроса за нейното отстраняване от длъжност е съобщил неверен и позорен факт, като е дал негативна оценка за работата ѝ по конкретно дело. Извън въпроса за разграничението между оценка/критика и факти, който следва да бъде специално разгледан, съществено изискване към редовността на тъжбата за подобно обвинение е да бъдат изложени конкретни твърдения защо изказването не е било направено, за да удовлетвори служебни цели. Тъжителката не е направила разграничение между правомерното обсъждане на позорящите я факти, включени в предмета на разглеждане от ВСС – предложението на дисциплинарния състав за отстраняването ѝ от длъжност, в изпълнение на служебното задължение на членовете на ВСС по чл. 232 ЗСВ и процесното изказване.

Този недостатък на тъжбата обаче в конкретния случай не е от решаващо значение, тъй като изразът, за който тъжителката иска да повдигне обвинение, изначално не е годен да реализира престъплението клевета....